

## Antroponimy w twórczości Hagopa Baroniana – ormiański oryginał i wybrane słowiańskie przekłady

Anthroponyms in the works of Hagop Baronian:  
Armenian original and selected Slavic translations

**Abstract:** The main topic of this article is Armenian personal names in selected works by Hagop Baronian. The primary objective of the study is to analyze the anthroponyms contained in the original text and in translations into Russian and Polish. The research employs the following methods: descriptive, comparative, functional, and etymological-semantic analysis. The study comprises 34 anthroponyms. The analyzed material is dominated by proper names borrowed from conventional naming, while only a few anthroponyms were coined by the author. Although the literary works under study contain names referring to authentic figures, the majority of the characters in the depicted world are fictional, albeit realistic. Naming in Baronian's work belongs to two trends: the realistic and the semantic. In both translations, the strategy of foreignization prevails. In both the Russian and Polish versions, indirect transfer prevails: the transcription of the Eastern Armenian variant is primarily used.

**Key words:** literary onomastics, proper names in translation, transcription, Armenian anthroponymy

**Abstrakt:** Przedmiotem artykułu są ormiańskie nazwy osobowe w wybranych utworach Hagopa Baroniana. Główny cel opracowania stanowi analiza antroponimów zawartych w tekście oryginalnym oraz w przekładach na języki rosyjski i polski. W pracy zastosowano następujące metody badawcze: analizę opisową, porównawczą, funkcjonalną oraz etymologiczno-semantyczną. Opracowaniu poddano 34 antroponimy. W analizowanym materiale dominują onimy zapożyczone z nazewnictwa uzualnego, tylko pojedyncze antroponimy zostały utworzone przez Baroniana. W badanych utworach literackich występują nazwy odnoszące się do obiektów autentycznych, większość obiektów świata przedstawionego jest jednak fikcyjna, choć realistyczna. Nazewnictwo w twórczości Baroniana należy do dwóch nurtów: realistycznego oraz semantycznego. W obu przekładach dominuje strategia egzotyzacji. Zarówno w przekładzie rosyjskim, jak i polskim przeważa transfer pośredni – stosowana jest przede wszystkim transkrypcja wariantu wschodnioormiańskiego.

**Słowa kluczowe:** onomastyka literacka, nazwy własne w przekładzie, transkrypcja, antroponimia ormiańska

Hagop Baronian należy do najważniejszych przedstawicieli XIX-wiecznej literatury ormiańskiej. Urodził się 19 listopada 1843 r. w Adrianopolu (tureckim Edirne). Po zakończeniu formalnej edukacji w tamtejszej szkole ormiańskiej kształcił się samodzielnie. W Stambule podjął współpracę z ormiańskimi czasopismami, w których zdobywał popularność jako utalentowany publicysta i autor tekstów humorystycznych. Twórca ormiańskiej prozy realistycznej i dramatu zmarł na gruźlicę 27 maja 1891 r. w Stambule (więcej zob. Baronian, 2022, s. 6–8).

Najpopularniejsza komedia Baroniana to pełen dowcipu *Papcio Bagdasar* (w zachodnioormiańskim: *Պապիո Բաղդասար*, 1886 – Baronian, 2022, s. 125–204); tytułowym bohaterem tego utworu jest mężczyzna zdradzany przez żonę i oszukiwany przez przyjaciela. Spośród dzieł prozatorskich Baroniana należy wyróżnić opowieść satyryczną *Wielce szanowni wydrwigrosze* (w zachodnioormiańskim: *Մեծապատիվ մարդկանք*, 1882 – Baronian, 2022, s. 9–124) o prowincjonalnym bogaczu ormiańskim, który przybywa do Stambułu, aby znaleźć żonę, spotyka jednak wyłącznie oszustów, chcących wykorzystać jego matrymonialną naiwność i wyłudzić pieniądze.

Przedmiotem niniejszego artykułu są antroponimy w wybranych utworach Baroniana, a głównym celem opracowania – analiza ormiańskich nazw osobowych zawartych w tekstach oryginalnych oraz przekładach opowieści satyrycznej *Wielce szanowni wydrwigrosze* i komedii *Papcio Bagdasar* na języki rosyjski i polski. Materiał badawczy stanowią 34 antroponimy wyekscerpowane z dzieł reprezentatywnych dla twórczości Baroniana.

Oryginalne, XIX-wieczne utwory były publikowane w języku zachodnioormiańskim w Stambule. Ormiańskie nazwy osobowe pozyskałem z późniejszego wydania dzieł zebranych (Paronyan, 1958).

Współcześnie używane są dwa języki nowoormiańskie<sup>1</sup>: wschodnioormiański (w Armenii, w ormiańskiej diasporze m.in. w Iranie, Gruzji i Rosji) oraz zachodnioormiański (m.in. w Turcji, Syrii, Libanie, w diasporze pochodzącej z terenów dawnego imperium osmańskiego); różnią się one przede wszystkim fonetyką i morfologią<sup>2</sup>.

Norma języka zachodnioormiańskiego, którym posługiwał się Baronian, ukształtowała się w XIX w. na bazie dialektu stambulskiego (Pisowicz, 2014, s. 18–19). Różnice między zachodnio- i wschodnioormiańskim w zakresie fonetyki są odzwierciedlone w ormiańskich nazwach własnych badanych w niniejszej pracy.

Analizowane w artykule teksty Baroniana zostały przetłumaczone na język rosyjski przez Jakowa (orm. Hakopa) Chaczatrianca pod tytułami: *Высокочитимые поппашайки* oraz *Дядя Багдасар*; antroponimy wyekscerpowałem z wydania zbiorowego (Paronyan, 1965)<sup>3</sup>.

Wybrane utwory Baroniana (w tym *Wielce szanownych wydrwigroszy* oraz *Papcia Bagdasara*) z przekładu rosyjskiego na język polski przetłumaczył Stanisław Ulaszek. W wydaniu tych tekstów z 2022 r. za redakcję armenistyczną był odpowiedzialny Andrzej Pisowicz (zob. Baronian, 2022).

<sup>1</sup> Badacze ormiańscy przekonują, że są to dwa warianty języka ormiańskiego (zob. Pisowicz, 2014, s. 204–205).

<sup>2</sup> O gramatyce języka ormiańskiego zob. Pisowicz, 2014.

<sup>3</sup> Dziękuję Ormiańskiemu Towarzystwu Kulturalnemu za udostępnienie książki, a w szczególności Panom prof. Andrzejowi Pisowiczowi i dr. Tomaszowi Krzyżowskiemu za wszelką pomoc i życzliwość.

## Stan badań oraz zagadnienia terminologiczne

W literaturze naukowej poświęcono liczne opracowania rozmaitym zagadnieniom onomastyki literackiej (np. Biolik, red., 1993; Cyzman, 2009; Gibka, 2019; Graf, 2015; Kiszka-Pytel, 2019; Kosyl, 2005; Rejter, 2016, 2019; Sarnowska-Gieffing, 2007; Wilkoń, 1970), w tym nazwom własnym w przekładzie (zob. m.in. Chrobak, 2024; Cieślíkowa, 1996, 2005; Fonyakova, 1990; Gałkowski, 2018; Genidze i Yakovleva, 2019; Hejwowski, 2004, 2015; Lewicki, 2000, 2017; Napolitano, 2024; Rachut, 2020; Stanaszek, 2025; Suprun, 2022; Szczęsny, 2011; Wolnicz-Pawłowska, 2014; Yermolovich, 2001, 2005). Dostępne są również prace o tłumaczeniach utworów Baroniana (np. na język angielski; zob. Sharuryan, 2024), ale nadal brakuje publikacji, w których podejmowana byłaby problematyka onimów w przekładach tekstów tego autora.

Nazwy własne w dziele literackim realizują rozmaite zadania. Nawiązując do badań Konrada Górskiego, Aleksander Wilkoń (1970) wskazał następujące funkcje onimów: a) lokalizacyjną (umieszczenie fabuły); b) socjologiczną (przyporządkowanie postaci do określonej grupy); c) aluzyjną (wykorzystanie nazw jako aluzji); d) treściową (nawiązanie do znaczenia onimu); oraz e) ekspresywną (wyrażenie emocji).

Martyna Gibka (2018) natomiast przekonywała, że lista funkcji onimów w literaturze nie może być traktowana jako katalog zamknięty. Swoje ujęcie teoretyczne funkcji nazw własnych bohaterów w strukturze powieści oparła na dwóch aktach: „akcie nazewniczym w dziele literackim oraz akcie użycia nazwy własnej w dziele literackim” (s. 41), wyróżniła zatem funkcje: a) stałe (wyodrębnione na podstawie aktu nazewniczego) oraz b) chwilowe (zidentyfikowane na podstawie aktu użycia nazwy własnej). Przyjęła, że denotatem jest „postać fikcyjna, której nadany zostaje onim” (s. 44).

Zdaniem Aleksandry Cieślíkowej (2000) opisy nazw własnych nie powinny ograniczać się jedynie do aspektów słowotwórczych i gramatycznych; językoznawczyni postulowała uwzględnienie w badaniu *propriów* metod antropologiczno-kognitywnych. Jako odpowiedź na ten postulat Cieślíkowej można odczytać pracę Konrada Rachuta (2020) i zawarte w niej definicje.

Rachut (2020) opisał onim literacki jako jednostkę języka będącą werbalną reprezentacją rozbudowanego konceptu onomastycznoliterackiego (s. 93), ten z kolei można określić jako „całokształt środków językowych, jak również wyobrażeń, skojarzeń i emocji związanych z desygnatem konkretnego onimu literackiego, który został skonstruowany na potrzeby utworzenia tekstu literackiego lub w trakcie jego lektury” (s. 97). Znaczenie kognitywne onimów literackich to – w opinii autora – „zdolność onimów literackich do wytwarzania złożonych myśli związanych z ich desygnatami w umysłach uczestników procesu komunikacji literackiej, jak również przywoływania tych desygnatów w wyobraźni czytelników za każdym razem, gdy onimy literackie im przypisane pojawiają się w tekście literackim” (s. 12).

Do zadań onomastyki literackiej (stylistycznej) należy – według Czesława Kosyła (2005) – nie tylko opis funkcji nazw własnych, lecz także „wyodrębnienie i przedstawienie rozwoju historycznego głównych stylistycznojęzykowych nurtów nazewnictwa literackiego” (s. 364). Autor zaznaczał, iż „o przynależności onomastyki danego utworu literackiego do określonego nurtu stylistycznego lub do kilku różnych nurtów decyduje [...] wiele czynników”

(s. 364); a za najważniejsze uznawał: a) genezę nazwy, b) typ obiektu nazewniczego oraz c) stosunek nazw literackich do nazywanych obiektów (s. 364–365).

W kontekście genezy nazwy Kosyl (2005) wyodrębnił onimy: a) pochodzące z nazewnictwa uzualnego (nazwy autentyczne); b) utworzone przez autora według modeli charakterystycznych dla nazewnictwa uzualnego, ale niepoświadczone w wykazach (nazwy realistyczne, ale nieautentyczne); c) utworzone przez autora, ale niezgodne z modelami nazewnictwa uzualnego (nazwy sztuczne); oraz d) pochodzące z tradycji literackiej (nazwy konwencjonalne) (s. 364–365).

Wśród typów obiektów nazewniczych wyróżnił: a) obiekty autentyczne, do których onimy literackie odnoszą się pośrednio; b) obiekty świata przedstawionego fikcyjne, ale realistyczne, odsyłające do tych obiektów onimy są reprezentatywne dla nazewnictwa uzualnego; c) obiekty świata przedstawionego fantastyczne lub niereprezentatywne dla nazewnictwa uzualnego (Kosyl, 2005, s. 365).

Po dokonaniu analizy stosunku nazw literackich do nazywanych obiektów Kosyl (2005) wskazał takie oto trzy relacje między onimami literackimi a obiektami: a) związek czysto konwencjonalny – dominacja funkcji: identyfikacyjnej, socjologicznej, lokalizacyjnej; b) charakteryzowanie obiektów przez ich nazwy – dominacja funkcji semantycznej; c) onimy jako cele same w sobie – dominacja funkcji ekspresywnej (s. 365).

Badacz wyróżnił też główne nurty stylistyczne nazewnictwa literackiego: a) realistyczny (Kosyl, 2005, s. 365–370), b) ekspresjonistyczny (s. 371), c) konwencjonalny (s. 371–374), d) etymologiczny (s. 374–376), e) semantyczny (s. 376–379), f) groteskowo-ludyczny (s. 379–381), g) fantastyczno-baśniowy (s. 381–382), h) pseudoonomastyczny (s. 382–384). Pisał, że o wyodrębnieniu nurtu realistycznego „decydują: a) nazwy realistyczne lub autentyczne; b) realistyczne lub autentyczne obiekty nazewnicze; c) konwencjonalny charakter związku łączącego nazwy z obiektami” (s. 365). Modyfikacją tego nurtu jest nurt ekspresjonistyczny, różniący się od realistycznego „naruszeniem zasady typowości. Preferowane są w nim nazwy rzadkie, mało reprezentatywne, zachwiane zostają proporcje między nazwami autentycznymi a takimi, które są jedynie prawdopodobne” (s. 371). W nurcie konwencjonalnym onimy, „zaczepnięte z tradycji literackiej [...] lub specjalnie dobrane, są [...] sygnałem związków z określonym gatunkiem literackim i odwołań do innych tekstów” (s. 371). Charakterystyczna dla nurtu etymologicznego jest zaś – zdaniem Kosyla – „żartobliwa lub uwnioślająca etymologizacja autentycznych nazw określających autentyczne obiekty” (s. 374). W nurcie semantycznym natomiast onimy charakteryzują bohaterów (bezpośrednio lub pośrednio) (s. 376). Z kolei w nurcie groteskowo-ludycznym dominują nazwy „fikcyjne, sztuczne, celowo zdeformowane” (s. 380). Jak zaznaczał Kosyl, nurt fantastyczno-baśniowy jest związany ze „specyficznymi obiektami świata przedstawionego, do których odsyłają nazwy literackie. Mogą one być: a) fantastyczne [...]; b) nietypowe, takie, którym w świecie realnym zazwyczaj nie nadaje się nazw [...]; c) względnie typowe, lecz włączone w świat fantastyczny” (s. 381–382). W nurcie pseudoonomastycznym charakterystyczne jest „użycie w funkcji identyfikacyjnej wyrazów pospolitych lub ich połączeń” (s. 382).

Cieślíkowa (2005) podkreślała, że tłumacz utworu literackiego, aby zachować spójność onimów z tekstem przekładu, musi podejmować decyzje podobne do tych, które podjął autor dzieła oryginalnego, może więc „nazwy oryginału cytować albo wybierać, ale z innego zbioru niż autor tłumaczonego dzieła; może także tworzyć je, używając odpowiedników

semantycznych i środków słowotwórczych języka przekładu” (s. 389). We wcześniej opublikowanym opracowaniu wskazała trzy techniki translatorskie w odniesieniu do nazw własnych: a) tłumaczenie – odwołanie do semantyki, b) transpozycję – adaptacje fonetyczno-słowotwórcze i c) translokację – przeniesienie w postaci niezmienionej (Cieślukowa, 1996, s. 311).

Należy podkreślić, że transpozycja nazw własnych jest – zdaniem Moniki Krajewskiej (2020) – istotnym wyzwaniem w pracy tłumacza, szczególnie w przypadku przekładu „w parze języków charakteryzujących się odmiennym alfabetem” (s. 103).

Zmodyfikowany wybór technik postępowania z onimami w przekładzie przedstawiła Marzena Chrobak (2024), która wymieniła nie tylko: a) tłumaczenie (przedstawienie odpowiednika słownikowego; ewentualnie tłumaczenie z modyfikacją), b) przeniesienie (transfer bezpośredni lub pośredni), lecz także: c) wytłumaczenie (objaśnienie), d) zastąpienie, e) technikę mieszaną, f) kompensację oraz g) opuszczenie (s. 79–80). Skoro zadaniem tłumacza jest ustalenie strategii postępowania wobec tłumaczonego tekstu, autor przekładu dokonuje – jak zauważyła badaczka – wyboru między skoncentrowaniem się na tekście wyjściowym a skupieniem się na odbiorcy tekstu docelowego. W przypadku znacznej odległości kulturowej tłumacz może przyjąć strategię: a) egzotyzacji (zachowania śladów obcości), b) udomowienia (pozbawienia obcości) lub c) neutralizacji (to strategia pośrednia polegająca na użyciu środków języków niezwiązanych z daną kulturą) (s. 75–76).

**Antroponimy w analizowanych utworach Baroniana – zestawienie nazw własnych oryginału i przekładu**

W tabeli 1 zestawiono antroponimy wyekscerpowane z ormiańskiego oryginału wraz z ich transliteracją. Dodano transkrypcję fonetyczną we wschodnioormiańskim i w zachodnioormiańskim, przekład rosyjski i polski oraz komentarz.

**Tabela 1**  
*Antroponimy w Wielce szanownych wydrwigroszach i Papciu Bagdasarze Hagopa Baroniana – zestawienie*

| Oryginał<br>ormiański<br>(Paronyan, 1958) | Transkrypcja<br>fonetyczna             | Przekład<br>rosyjski<br>(Paronyan,<br>1965) | Przekład<br>polski<br>(Baronian,<br>2022) | Komentarz                                                                                                                                                                                                                                             |
|-------------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------|-------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Աբիսալոմ աղա<br><Abisołom ała>            | zorm. [apʰisowóm],<br>worm. [abisowóm] | Абесалом-ага                                | Abesalom-<br>-aga                         | orm. im. m. <i>Աբիսալոմ</i> ‘Absalom’<br>+ ap. <i>աղա</i> [aɣá] (z tur. <i>ağa</i> )<br>‘aga – tytuł grzecznościowy;<br>(szanowny) pan’; w przekładzie<br>ros. wybrano jeden<br>z ekwiwalentów im. bibl.;<br>w pol. transkrybowano<br>antroponim ros. |

| Oryginał ormiański (Paronyan, 1958) | Transkrypcja fonetyczna                                                            | Przekład rosyjski (Paronyan, 1965) | Przekład polski (Baronian, 2022) | Komentarz                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|-------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------|----------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Աղավնի <Ałavni>                     | zorm. i worm. [akavni]                                                             | Ахавни                             | Aghawni                          | orm. im. ż. <i>Աղավնի</i> , por. ap. <i>աղավնի</i> ‘gołąb’; w obu przekładach transkrybowano homofoniczną formę orm.                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| Ամբակում աղա <Ambakowm ała>         | zorm. [amp <sup>h</sup> agúm], worm. [ambakúm]                                     | Амбакум-ага                        | Ambakum-aga                      | orm. im. m. <i>Ամբակում</i> ‘Habakuk’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| Անույշ <Anowysz>                    | zorm. i worm. [anújʃ]                                                              | Ануйш                              | Anujsz                           | orm. im. ż. <i>Անուշ</i>   <i>Անուշ</i> , por. ap. <i>անուշ</i> ‘słodki; przyjemny, miły’; w obu przekładach transkrybowano homofoniczną formę orm.                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| Արտաշես <Artaşes>                   | zorm. [ardafšes], worm. [artafšes]                                                 | Арташес                            | Artaszes                         | orm. im. m. <i>Արտաշես</i> ; postać historyczna, im. orm. królów; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Բարթողիմէոս աղա <Bart’oñimeos ała>  | zorm. [p <sup>h</sup> art <sup>h</sup> oximeós], worm. [bart <sup>h</sup> oximeós] | Бартохимеос-ага                    | Bartoghi-meos-aga                | orm. im. m. <i>Բարթողիմէոս</i> ‘Bartłomiej’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Ծերենց <Cerenc’>                    | zorm. [džerén <sup>h</sup> ts], worm. [tserén <sup>h</sup> ts]                     | Церенц                             | Krikor Dzerenc                   | orm. os. <i>Ծերենց</i> , por. ap. <i>ծեր</i> ‘stary’ (gra nazewnicza z n. os. <i>Մանուկենց</i> <Manowkenc’>); postać historyczna, Dzerenc, ps. pisarza orm. (właśc. Howsep Sziszmanian); w przekładzie ros. transkrybowano wariant worm.; w pol. transkrybowano wariant zorm., błędnie dodając do ps. (za przypisem z przekładu ros.) im. m. <i>Krikor</i> ( <i>Գրիգոր</i> – zorm. [k <sup>h</sup> rik <sup>h</sup> ór]) |
| Դերենիկ <Derenik>                   | zorm. [t <sup>h</sup> ereníg], worm. [derenik]                                     | Дереник                            | Derenik                          | orm. im. m. <i>Դերենիկ</i> ; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| Երկաթ <Erkat’>                      | zorm. [jergát <sup>h</sup> ], worm. [jerkát <sup>h</sup> ]                         | Еркат                              | Jerkat                           | orm. im. m. <i>Երկաթ</i> , por. ap. <i>երկաթ</i> ‘żelazo’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| Գևորգ աղա <Geworg ała>              | zorm. [k <sup>h</sup> evórk <sup>h</sup> ], worm. [gevórk <sup>h</sup> ]           | Геворг-ага                         | Gework-aga                       | orm. im. m. <i>Գևորգ</i> ‘Jerzy’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| Հայկ <Hayk>                         | zorm. [hajg], worm. [hajk]                                                         | Гайк                               | Hajk                             | orm. im. m. <i>Հայկ</i> ; legendarny protoplasta Ormian; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |

cd. tab. 1

| Oryginał<br>ormiański<br>(Paronyan, 1958) | Transkrypcja<br>fonetyczna                                          | Przekład<br>rosyjski<br>(Paronyan,<br>1965) | Przekład<br>polski<br>(Baronian,<br>2022) | Komentarz                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------|-------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Կիպար <Kipar>                             | zorm. [gibár],<br>worm. [kipár]                                     | Кипар                                       | Kipar                                     | sztuczne im. m. Կիպար, por. tur. ap. kibar ‘miły, uprzejmy’, ‘szlachetny, wytworny’, osm. (z arab.) ‘wielcy’, orm. ap. Կիպարիս ‘cyprys’ (zorm. [gibaris], worm. [kiparis]), im. mitol. Կիպարիս ‘Kyparissos (Cypris)’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm. |
| Կիրակոս աղա<br><Kirakos ała>              | zorm. [girágós],<br>worm. [kirakós]                                 | Киракос-ага                                 | Kirakos-aga                               | orm. im. m. Կիրակոս ‘Cyriak’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                         |
| Կոմիկ աղա<br><Komik ała>                  | zorm. [gomíg],<br>worm. [komík]                                     | Комик-ага                                   | Komik-aga                                 | hipokor. orm. im. m. Կոմիկոս; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                         |
| Մանուկ աղա<br><Manowk ała>                | zorm. [manúg],<br>worm. [manúk]                                     | Манук-ага                                   | Manuk-aga                                 | orm. im. m. Մանուկ, por. ap. մանուկ ‘chłopiec; dziecko’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                              |
| Մանուկենց<br><Manowkenc’>                 | zorm. [manugénts <sup>h</sup> ],<br>worm. [manukénts <sup>h</sup> ] | Манукенц                                    | Manugenc                                  | nieautentyczna n. os. Մանուկենց, por. ap. մանուկ ‘chłopiec; dziecko’ (gra nazewnicza z n. os. Շերենց <Cerenc’>); w przekładzie ros. transkrybowano wariant worm.; w pol. transkrybowano wariant zorm.                                                                |
| Մարգար<br><Margar>                        | zorm. i worm.<br>[mark <sup>h</sup> ár]                             | Маргар                                      | Margar                                    | orm. im. m. Մարգար, por. ap. մարգարե ‘prorok’; w przekładzie: ros. transkrybowano (z transliteracją: q = e) homofoniczną formę orm.; w pol. transkrybowano antroponim z ros. przekładu                                                                               |
| Մարկոս աղա<br><Markos ała>                | zorm. [margós],<br>worm. [markós]                                   | Маркос-ага                                  | Markos-aga                                | orm. im. m. Մարկոս ‘Marek’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                                                           |
| Մարտիրոս<br><Martiros>                    | zorm. [mardirós],<br>worm. [martirós]                               | Мартирос                                    | Martiros                                  | orm. im. m. Մարտիրոս ‘Martyr(iusz)’, por. orm. մարտիրոս ‘męczennik’; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                                  |
| Մարթա <Mart’a>                            | zorm. i worm.<br>[mart <sup>h</sup> á]                              | Марта                                       | Marta                                     | orm. im. ż. Մարթա ‘Marta’; w obu przekładach transkrybowano homofoniczną formę orm.                                                                                                                                                                                  |

| Oryginał ormiański (Paronyan, 1958)          | Transkrypcja fonetyczna                | Przekład rosyjski (Paronyan, 1965) | Przekład polski (Baronian, 2022) | Komentarz                                                                                                                                                                                                                              |
|----------------------------------------------|----------------------------------------|------------------------------------|----------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Մելքոն աղա<br><Melk'on ała>                  | zorm. i worm.<br>[melk'hón]            | Мелкон-ага                         | Melkon-aga                       | orm. im. m. <i>Մելքոն</i> 'Melchior'; w obu przekładach transkrybowano homofoniczną formę orm.                                                                                                                                         |
| Նիկողոս<br><Nikołos>                         | zorm. [nigoʁós],<br>worm. [nikoʁós]    | Никогос                            | Nikoghos                         | orm. im. m. <i>Նիկողոս</i>   <i>Նիկողայոս</i> 'Mikołaj'; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                                |
| Օգսեն <Ōgsen>                                | zorm. [okʰsén],<br>worm. [ogsén]       | Огсен                              | Oksen                            | orm. im. m. <i>Օգսեն</i> ( <i>տիս</i> )   <i>Օքսեն</i> ( <i>տիս</i> ) 'Auksencjusz   Auksenty'; w przekładzie ros. transkrybowano wariant worm.; w pol. transkrybowano wariant zorm.                                                   |
| Պաղտասար<br>(Աղբար)<br><Pałtasar><br><Ałbar> | zorm. [pʰɑχʰasár],<br>worm. [baɣdasár] | (Дядя)<br>Багдасар<br>'wuj/stryj'  | (Papcio)<br>Bagdasar             | orm. im. m. <i>Պաղտասար</i>   <i>Բաղդասար</i> 'Baltazar' + ap. orm. <i>աղբար</i> 'brat (także poufale, potocznie)'; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                     |
| Պաղտիկ <Pałtik>                              | zorm. [pʰɑχʰtʰig],<br>worm. [baɣdik]   | Багдик                             | Bag-dad                          | hipokor. orm. im. m. <i>Պաղտասար</i>   <i>Բաղդասար</i> 'Baltazar'; w przekładzie: ros. transkrybowano wariant worm.; w pol. antroponim zastąpiono odpowiednikiem (ekwiwalentem wymyślonym przez tłumacza – aby uzyskać efekt komiczny) |
| Պայծառ <Paycař>                              | zorm. [bajɟʰáɾ],<br>worm. [pajtsár]    | Пайцар                             | Pajcar                           | orm. im. ż. <i>Պայծառ</i> , por. ap. <i>պայծառ</i> 'jasny; promienny; radosny'; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                         |
| Փայլակ <P'aylak>                             | zorm. [pʰajlák],<br>worm. [pʰajlák]    | Пайлак                             | Pajlak                           | orm. im. m. <i>Փայլակ</i> , por. ap. <i>փայլակ</i> 'błyskawica'; w obu przekładach transkrybowano wariant worm.                                                                                                                        |
| Սողոմե <Sołome>                              | zorm. i worm.<br>[soʁomé]              | Саломэ                             | Salome                           | orm. im. ż. <i>Սողոմե</i> 'Salome(a)'; w przekładzie: ros. wybrano jeden z ekwiwalentów im. bibl.; w pol. transkrybowano antroponim ros.                                                                                               |
| Սուր <Sowr>                                  | zorm. i worm.<br>[sur]                 | Сур                                | Sur                              | orm. im. m. <i>Սուր</i> , por. ap. <i>սուր</i> 'miecz'; w obu przekładach transkrybowano homofoniczną formę orm.                                                                                                                       |

cd. tab. 1

| Oryginał ormiański (Paronyan, 1958) | Transkrypcja fonetyczna    | Przekład rosyjski (Paronyan, 1965) | Przekład polski (Baronian, 2022) | Komentarz                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------|----------------------------|------------------------------------|----------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Շուշան <Šowšan>                     | zorm. i worm. [ʃuʃán]      | Шушан                              | Szuszan                          | orm. im. ż. <i>Շուշան</i> , por. orm. ap. <i>շուշան</i> ‘lilia’; w obu przekładach transkrybowano homofoniczną formę orm.                                                                                                                                                 |
| Թագուհի <T’agowhi>                  | zorm. i worm. [tʰakʰuhí]   | Тагуи                              | Takuhi                           | orm. im. ż. <i>Թագուհի</i> , por. ap. <i>թագուհի</i> ‘królowa’; w przekładzie: ros. transkrybowano (z transliteracją: <i>q = z</i> ) homofoniczną formę orm.; w pol. transkrybowano homofoniczną formę orm.                                                               |
| Թորոս աղա <T’oros ała>              | zorm. i worm. [tʰorós]     | Торос-ага                          | Toros-aga                        | orm. im. m. <i>Թորոս</i> ‘Teodor’; w obu przekładach transkrybowano homofoniczną formę orm.                                                                                                                                                                               |
| Վարդան <Vardan>                     | zorm. i worm. [vartʰán]    | Вардан                             | Wartan                           | orm. im. m. <i>Վարդան</i> ; postać historyczna, św. Wartan Mamikonian, wódz i duchowy przywódca Ormian; w przekładzie: ros. transkrybowano (z transliteracją: <i>η = θ</i> ) homofoniczną formę orm.; w pol. transkrybowano homofoniczną formę orm.                       |
| Հ. Վարդովյան <H. Vardovyan>         | zorm. i worm. [vartʰovján] | Вардовян                           | Wartowian                        | orm. n. os. <i>Վարդովյան</i> ; postać historyczna, Hagop Wartowian (Güllü Agop); w przekładzie: ros. transkrybowano (z transliteracją: <i>η = θ</i> ) homofoniczną formę orm.; w pol. transkrybowano homofoniczną formę orm.; w obu przekładach pominięto inicjał imienia |

Źródła. Opracowano na podstawie: Acharyan, 1942; Baronian, 2022; Paronyan, 1958, 1965.

Objaśnienia. ap. – apelatyw; hipokor. – hipokorystyk; orm. – ormiański; osm. – osmański; worm. – wschodnio-ormiański; zorm. – zachodnioormiański

Podsumowanie i wnioski

W tabeli, która zawiera 34 antroponimy wyekscerpowane z wybranych utworów Baronia, dominują onimy zapożyczone z nazewnictwa uzualnego (32, ok. 94%). Wśród nich przeważają imiona (30): a) męskie (23), w tym – pełne (21): *Աբիսոմ* <Abisołom>, *Ամբակոմ* <Ambakowm>, *Արտաշես* <Artašes>, *Բարդողիմես* <Bart’ołimeos>, *Դերենիկ* <Derenik>,

*Երկայթ* <Erkat'>, *Գևորգ* <Geworg>, *Հայկ* <Hayk>, *Կիրակոս* <Kirakos>, *Մանուկ* <Manowk>, *Մարգար* <Margar>, *Մարկոս* <Markos>, *Մարտիրոս* <Martiros>, *Մելքոն* <Melk'on>, *Նիկողոս* <Nikołos>, *Օգոսեն* <Ōgsen>, *Պադասար* <Paṭasar>, *Փայլակ* <P'aylak>, *Սուր* <Sowr>, *Թորոս* <T'oros>, *Վարդան* <Vardan>, i hipokorystyki (2): *Կոմիկ* <Komik>, *Պադտիկ* <Paṭtik>; b) ko-biece (7) – pełne: *Աղավնի* <Aṭavni>, *Անույշ* <Anowjš>, *Մարթա* <Mart'a>, *Պայծառ* <Paycaṛ>, *Սոֆոմե* <Sołome>, *Շոֆան* <Šowšan>, *Թագուհի* <T'agowhi>. Dominacja imion męskich (ok. 77%) stanowi odzwierciedlenie tradycyjnego, patriarchalnego charakteru ormiańskiego społeczeństwa.

W badanym materiale odnotowano również pseudonim – *Ճերենց* <Cerenc'> oraz nazwisko – *Վարդովյան* <Vardovyan>.

Tylko dwa antroponimy (ok. 6%) zostały utworzone przez autora, jeden według modelu typowego dla nazewnictwa uzualnego (nazwa realistyczna, ale nieautentyczna): *Մանուկենց* <Manowkenc'>, a drugi niezgodnie z modelami nazewnictwa uzualnego (nazwa sztuczna): *Կիպար* <Kipar>.

Nieliczne nazwy obecne w badanych utworach literackich odnoszą się do obiektów autentycznych (5; 15%): *Արտաշես* <Artašes>, *Ճերենց* <Cerenc'>, *Հայկ* <Hayk>, *Վարդան* <Vardan>, *Վարդովյան* <Vardovyan>.

Większość obiektów świata przedstawionego jest fikcyjna, ale realistyczna (29, ok. 85%): *Աբիսոմ* <Abisołom>, *Աղավնի* <Aṭavni>, *Ամբակում* <Ambakowm>, *Անույշ* <Anowjš>, *Բարթողիմեոս* <Bart'ołimeos>, *Դերենիկ* <Derenik>, *Երկայթ* <Erkat'>, *Գևորգ* <Geworg>, *Կիպար* <Kipar>, *Կիրակոս* <Kirakos>, *Կոմիկ* <Komik>, *Մանուկ* <Manowk>, *Մանուկենց* <Manowkenc'>, *Մարգար* <Margar>, *Մարկոս* <Markos>, *Մարտիրոս* <Martiros>, *Մարթա* <Mart'a>, *Մելքոն* <Melk'on>, *Նիկողոս* <Nikołos>, *Օգոսեն* <Ōgsen>, *Պադասար* <Paṭasar>, *Պադտիկ* <Paṭtik>, *Պայծառ* <Paycaṛ>, *Փայլակ* <P'aylak>, *Սոֆոմե* <Sołome>, *Սուր* <Sowr>, *Շոֆան* <Šowšan>, *Թագուհի* <T'agowhi>, *Թորոս* <T'oros>.

Onimia analizowanych dzieł Baroniana należą do dwóch nurtów: realistycznego oraz semantycznego (zob. Kosyl, 2005).

Do nurtu realistycznego zaliczają się następujące nazwy literackie: *Աբիսոմ* <Abisołom>, *Ամբակում* <Ambakowm>, *Արտաշես* <Artašes>, *Բարթողիմեոս* <Bart'ołimeos>, *Ճերենց* <Cerenc'>, *Դերենիկ* <Derenik>, *Գևորգ* <Geworg>, *Հայկ* <Hayk>, *Կիրակոս* <Kirakos>, *Կոմիկ* <Komik>, *Մարկոս* <Markos>, *Մարթա* <Mart'a>, *Մելքոն* <Melk'on>, *Նիկողոս* <Nikołos>, *Օգոսեն* <Ōgsen>, *Պադասար* <Paṭasar>, *Պադտիկ* <Paṭtik>, *Սոֆոմե* <Sołome>, *Թորոս* <T'oros>, *Վարդան* <Vardan>, *Վարդովյան* <Vardovyan>.

W nurt semantyczny wpisują się: *Կիպար* <Kipar> (imię sztuczne), *Մանուկենց* <Manowkenc'> (nieautentyczna nazwa osobowa, stanowiąca grę nazewniczą z nazwą osobową *Ճերենց* <Cerenc'>).

Część onimów przynależy do obu nurtów, co jest warunkowane tym, że w ormiańskiej antroponimii powszechne są imiona odapelatywne: *Աղավնի* <Aṭavni>, *Անույշ* <Anowjš>, *Երկայթ* <Erkat'>, *Մանուկ* <Manowk>, *Մարգար* <Margar>, *Մարտիրոս* <Martiros>, *Պայծառ* <Paycaṛ>, *Փայլակ* <P'aylak>, *Սուր* <Sowr>, *Շոֆան* <Šowšan>, *Թագուհի* <T'agowhi>. Antroponimy – np. *Աղավնի* czy *Փայլակ* – mogą więc wpisywać się zarówno w nurt realistyczny (mogą pochodzić odpowiednio od imion żeńskiego *Աղավնի* i męskiego *Փայլակ*), jak i semantyczny (być motywowane apelatywami – odpowiednio – *աղավնի* 'gołąb' i *փայլակ* 'błyskawica').

Onimy w dziełach Baroniana spełniają przede wszystkim dwie funkcje: lokalizacyjną i socjologiczną (zob. Wilkoń, 1970). Należy dodać, że – zgodnie z ustaleniami Kosyła (2005) – dominujący w utworach nurt realistyczny jest związany z funkcją mimetyczną: „nazwy własne stanowią tu swoiste odwzorowanie nazewnictwa pozaliterackiego charakterystycznego dla danej epoki, określonego miejsca, grupy etnicznej, środowiska społecznego czy sytuacji komunikacyjnej. Realizują one postulat typowości i prawdopodobieństwa życiowego” (s. 366).

Funkcje lokalizacyjną i socjologiczną pełnią następujące antroponimy: *Աբեսալոմ աղա* (w przypadku tego onimu funkcje nie są dostatecznie realizowane w przekładach z powodu wprowadzenia rosyjskiego ekwiwalentu oraz jego transkrypcji w polskim tłumaczeniu: *Абесалом-ага* → *Abesalom-aga*), *Աղափնի* → *Ахавни* → *Aghawni*, *Ամբակում աղա* → *Амбакум-ага* → *Ambakum-aga*, *Անյա* → *Ануѣш* → *Anujsz*, *Բարթողիմեոս աղա* → *Бартоломееос-ага* → *Bartoghimeos-aga*, *Դերենիկ* → *Дереник* → *Derenik*, *Երկաթ* → *Еркат* → *Jerkat*, *Գեորգ աղա* → *Геворк-ага* → *Gework-aga*, *Կիրակոս աղա* → *Киракос-ага* → *Kirakos-aga*, *Կոմիկ աղա* → *Комик-ага* → *Komik-aga*, *Մանուկ աղա* → *Манук-ага* → *Manuk-aga*, *Մարգար* → *Маргар* → *Margar*, *Մարկոս աղա* → *Маркос-ага* → *Markos-aga*, *Մարտիրոս* → *Мартирос* → *Martiros*, *Մարթա* → *Marta*, *Մելկոն աղա* → *Мелкон-ага* → *Melkon-aga*, *Նիկողոս* → *Никогос* → *Nikoghos*, *Օգեն* → *Огсен* → *Oksen*, *Պապիկ* (Աղբար) → (Дядя) *Բաղдасар* → (Papcio) *Bagdasar*, *Պապիկ* → *Բաղдик* (w polskim przekładzie występują osobliwe połączenia funkcji semantycznej z humorystyczną: *Պապիկ* → *Bag-dad*), *Պայծար* → *Пайцар* → *Pajcar*, *Փայլակ* → *Пайлак* → *Pajlak*, *Սողոմոն* (funkcje nie są dostatecznie realizowane w przekładach z powodu wprowadzenia rosyjskiego ekwiwalentu oraz jego transkrypcji w polskim tłumaczeniu: *Саломэ* → *Salome*), *Սուր* → *Сур* → *Sur*, *Շուշան* → *Шушан* → *Szuszan*, *Թադուհի* → *Тагуу* → *Takuhi*, *Թորոս աղա* → *Торос-ага* → *Toros-aga*).

Nieliczne onimy realizują funkcję werystyczną, to „autentyczne nazwy określające autentyczne osoby” (Kosyl, 2005, s. 369): *Արտաշես* → *Арташес* → *Artaszesh*, *Ծերենց* → *Церенц* → *Krikor Dzerenc* (w polskim przekładzie błędnie dodane imię), *Հայկ* → *Гайк* → *Haik*, *Վարդան* → *Вардан* → *Wartan*, Հ. *Վարդանիս* → *Вардовян* → *Wartowian*.

Związaną z nurtem semantycznym funkcję semantyczną (zob. Kosyl, 2005, s. 376) pełnią tylko dwie nazwy: *Կարապետ* → *Кунар* → *Kipar* i *Մանուկենց* → *Манукенц* → *Manugenc*.

W przekładzie rosyjskim dominuje transfer pośredni – zastosowano transkrypcję wariantu wschodnioormiańskiego: *Ամբակում աղա* → *Амбакум-ага*, *Արտաշես* → *Арташес*, *Բարթողիմեոս աղա* → *Бартоломееос-ага*, *Ծերենց* → *Церенц*, *Դերենիկ* → *Дереник*, *Երկաթ* → *Еркат*, *Գեորգ աղա* → *Геворк-ага*, *Հայկ* → *Гайк*, *Կարապետ* → *Кунар*, *Կիրակոս աղա* → *Киракос-ага*, *Կոմիկ աղա* → *Комик-ага*, *Մանուկ աղա* → *Манук-ага*, *Մանուկենց* → *Манукенц*, *Մարկոս աղա* → *Маркос-ага*, *Մարտիրոս* → *Мартирос*, *Նիկողոս* → *Никогос*, *Օգեն* → *Огсен*, *Պապիկ* (Աղբար) → (Дядя) *Բաղдасар*, *Պապիկ* → *Բաղдик*, *Պայծար* → *Пайцар*, *Փայլակ* → *Пайлак*, w tym: transkrypcję homofonicznej formy ormiańskiej: *Աղափնի* → *Ахавни*, *Անյա* → *Ануѣш*, *Մարթա* → *Марта*, *Մելկոն աղա* → *Мелкон-ага*, *Սուր* → *Сур*, *Շուշան* → *Шушан*, *Թորոս աղա* → *Торос-ага*, i transkrypcję homofonicznej formy ormiańskiej z transliteracją pojedynczej litery: *Մարգար* → *Маргар*, *Թադուհի* → *Тагуу*, *Վարդան* → *Вардан*, Հ. *Վարդանիս* → *Вардовян* (w tym przypadku z pominięciem inicjału imienia).

Ponadto wprowadzono dwa ekwiwalenty: *Աբխաղընի* աղա → *Абесалом-ага* i *Սողոմոն* → *Саломэ*.

Transfer pośredni przeważa także w polskim przekładzie; dokonano transkrypcji wariantu zachodnioormiańskiego: *Ծերենց* → *Krikor Dzerenc* (z dodaniem imienia), *Մանուկենց* → *Manugenc*, *Օզուն* → *Oksen*, transkrypcji wariantu wschodnioormiańskiego: *Ամբակումի* աղա → *Ambakum-aga*, *Արտաշես* → *Artaszes*, *Բարթողիմեոսի* աղա → *Bartoghimeos-aga*, *Դերենիկ* → *Derenik*, *Երկաթ* → *Jerkat*, *Գևորգ* աղա → *Gework-aga*, *Հայկ* → *Hajk*, *Կիպար* → *Kipar*, *Կիրակոսի* աղա → *Kirakos-aga*, *Կոմիկ* աղա → *Komik-aga*, *Մանուկ* աղա → *Manuk-aga*, *Մարկոսի* աղա → *Markos-aga*, *Մարտիրոս* → *Martiros*, *Նիկողոս* → *Nikoghos*, *Պաղտատի* (Աղբար) → (Papcio) *Bagdasar*, *Պայծառ* → *Pajcar*, *Փայլակ* → *Pajlak*, w tym transkrypcji homofonicznej formy ormiańskiej: *Աղավնի* → *Aghawni*, *Անուշ* → *Anujsz*, *Մարթա* → *Marta*, *Մելքոնի* աղա → *Melkon-aga*, *Սուր* → *Sur*, *Շուշան* → *Szuszan*, *Թադուհի* → *Takuhi*, *Թորոսի* աղա → *Toros-aga*, *Վարդան* → *Wartan*, Հ. *Վարդույան* → *Wartowian* (z pominięciem inicjału imienia).

W trzech przypadkach w polskim tłumaczeniu transkrybowano formę nazwy wprowadzoną w przekładzie rosyjskim: *Աբխաղընի* աղա → *Абесалом-ага* → *Abesalom-aga*, *Մարգար* → *Маргар* → *Margar*, *Սողոմոն* → *Саломэ* → *Salome*. Jeden ormiański antroponim zastąpiony został inną nazwą własną (ekwiwalentem wymyślonym przez tłumacza): *Պաղտիկ* → *Bagdad*. Ulaszek, nawiązując do toponimu *Bagdad*, chciał osiągnąć efekt komiczny.

Tłumacze – zarówno rosyjski, jak i polski – przyjęli strategię egzotyzacji, podkreślili w ten sposób kulturową obcość antroponimów.

W przekładzie rosyjskim ślady obcości zachowano w 32 onimach: *Աղավնի* → *Анавни*, *Ամբակումի* աղա → *Амбакум-ага*, *Անուշ* → *Ануйш*, *Արտաշես* → *Арташес*, *Բարթողիմեոսի* աղա → *Бартохимеос-ага*, *Ծերենց* → *Церенц*, *Դերենիկ* → *Дереник*, *Երկաթ* → *Еркат*, *Գևորգ* աղա → *Геворк-ага*, *Հայկ* → *Гайк*, *Կիպար* → *Кипар*, *Կիրակոսի* աղա → *Киракос-ага*, *Կոմիկ* աղա → *Комик-ага*, *Մանուկ* աղա → *Манук-ага*, *Մանուկենց* → *Манукенц*, *Մարգար* → *Маргар*, *Մարկոսի* աղա → *Маркос-ага*, *Մարտիրոս* → *Мартирос*, *Մարթա* → *Марта*, *Մելքոնի* աղա → *Мелкон-ага*, *Նիկողոս* → *Никогос*, *Օզուն* → *Огсен*, *Պաղտատի* (Աղբար) → (Дядя) *Багдасар*, *Պաղտիկ* → *Багдик*, *Պայծառ* → *Пайцар*, *Փայլակ* → *Пайлак*, *Սուր* → *Сур*, *Շուշան* → *Шушан*, *Թադուհի* → *Тагуи*, *Թորոսի* աղա → *Торос-ага*, *Վարդան* → *Вардан*, Հ. *Վարդույան* → *Вардовян*. W dwóch przypadkach zastosowano nieuzasadnioną strategię udomowienia (użyto ekwiwalentu imienia): *Աբխաղընի* աղա → *Абесалом-ага*, *Սողոմոն* → *Саломэ*.

Strategia egzotyzacji zdecydowanie dominuje także w polskim tłumaczeniu (31 nazw): *Աղավնի* → *Aghawni*, *Ամբակումի* աղա → *Ambakum-aga*, *Անուշ* → *Anujsz*, *Արտաշես* → *Artaszes*, *Բարթողիմեոսի* աղա → *Bartoghimeos-aga*, *Ծերենց* → *Krikor Dzerenc*, *Դերենիկ* → *Derenik*, *Երկաթ* → *Jerkat*, *Գևորգ* աղա → *Gework-aga*, *Հայկ* → *Hajk*, *Կիպար* → *Kipar*, *Կիրակոսի* աղա → *Kirakos-aga*, *Կոմիկ* աղա → *Komik-aga*, *Մանուկ* աղա → *Manuk-aga*, *Մանուկենց* → *Manugenc*, *Մարգար* → *Margar*, *Մարկոսի* աղա → *Markos-aga*, *Մարտիրոս* → *Martiros*, *Մարթա* → *Marta*, *Մելքոնի* աղա → *Melkon-aga*, *Նիկողոս* → *Nikoghos*, *Օզուն* → *Oksen*, *Պաղտատի* (Աղբար) → (Papcio) *Bagdasar*, *Պայծառ* → *Pajcar*, *Փայլակ* → *Pajlak*, *Սուր* → *Sur*, *Շուշան* → *Szuszan*, *Թադուհի* → *Takuhi*, *Թորոսի* աղա → *Toros-aga*, *Վարդան* → *Wartan*, Հ. *Վարդույան* → *Wartowian*.

Polski tłumacz trzykrotnie przyjął strategię neutralizacji – w dwóch przypadkach nieumotywowaną (będącą skutkiem transkrypcji rosyjskiego antroponimu): *Աբխաղընի* աղա →

Abesalom-aga → Abesalom-aga, Սալոմե → Саломэ → Salome, w jednym – uzasadnioną (wynikającą ze świadomego zastąpienia antroponimu wymyślonym ekwiwalentem – z myślą o uzyskaniu efektu komicznego): Պապիկ → Bag-dad.

Chaczatrianc w przekładzie rosyjskim transkrybował wariant wschodnioormiański, co można tłumaczyć względami narodowymi (tłumacz pochodził ze wschodniej Armenii) i politycznymi (wschodnia część Armenii – podbita przez Sowieków – stała się jedną z republik Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich; z kolei zachodni Ormianie zamieszkują tereny dawnego imperium osmańskiego, a potomkowie ocalałych z tureckiego ludobójstwa współtworzą diasporę na Zachodzie).

W polskim tłumaczeniu, czerpiącym z przekładu rosyjskiego, dominuje transkrypcja wariantu wschodnioormiańskiego. Ulaszek sporadycznie transkrybował również wariant zachodnioormiański (zapewne pod wpływem konsultacji z Pisowiczem, odpowiedzialnym za redakcję armenistyczną).

Umieszczenie fabuły utworów Baroniana w XIX-wiecznym Stambule oraz obecność zachodnich Ormian wśród bohaterów tych tekstów przemawiają za użyciem transkrypcji wariantu zachodnioormiańskiego, zarówno w przekładzie rosyjskim, jak i polskim przeważa jednak transfer pośredni: stosowana jest przede wszystkim transkrypcja odmiany wschodnioormiańskiej. Przyjęcie tego wariantu prowadzi do ograniczenia zachodnioormiańskiej specyfiki oryginału w obu przekładach.

## Literatura

- Acharryan, H. (1942). *Hayots' andznanunneri barraran*. Petakan hamalsarani hratarakh'ut'yun [Հայոց աճախներին բարան. Պետական համալսարանի հրատարակչություն].
- Baronian, H. (2022). *Wielce szanowni wydrwigrosze oraz inne utwory*. Tłum. S. Ulaszek. Polska redakcja armenistyczna A. Pisowicz. Ormiańskie Towarzystwo Kulturalne.
- Biolik, M. (red.). (1993). *Onomastyka literacka*. Wydawnictwa WSP.
- Chrobak, M. (2024). *Nazwy własne w przekładzie. Teoria i praktyka*. Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”.
- Cieślukowa, A. (1996). Jak „ocalić” w tłumaczeniu nazwy własne. W: J. Konieczna-Twardzikowa, M. Filipowicz-Rudek (red.), *Przekład, jego tworzenie się i wpływ* (s. 311–320). Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”.
- Cieślukowa, A. (2000). Jednostkowość w onomastyce. W: M. Czachorowska, Ł.M. Szewczyk (red.), *Onomastyka polska a nowe kierunki językoznawcze. Materiały z XI Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej 15–17 czerwca 1998 Bydgoszcz – Pieczęyska* (s. 21–30). Wydawnictwo Uczelniane WSP.
- Cieślukowa, A. (2005). Nazwy własne w przekładzie literackim. W: E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia* (wyd. 2) (s. 389–394). Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Cyzman, M. (2009). *Osobowe nazwy własne w dziele literackim z perspektywy jego ontologii*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Fonyakova, O.I. (1990). *Imya sobstvennoye v khudozhestvennom tekste*. LGU [Фонякова, О.И. (1990). *Имя собственное в художественном тексте*. ЛГУ].
- Gałkowski, A. (2018). Onomastyka translatoryczna a translatoryka onomastyczna. W: U. Bijak, H. Górny, M. Magda-Czekaj (red.), *Onomastyka, neohumanistyka, nauki społeczne* (s. 129–138). Instytut Języka Polskiego PAN. <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST2018.10>.

- Genidze, N.K., Yakovleva, A.A. (2019). Problema peredachi imen sobstvennykh v khudozhestvennom perevode. W: I.V. Kononova (red.), *Linguokul'turnoye izmereniye teksta i diskursa. Sbornik nauchnykh statey* (s. 88–94). Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta [Генидзе, Н.К., Яковлева, А.А. (2019). Проблема передачи имен собственных в художественном переводе. В: И.В. Кононова (ред.), *Лингвокультурное измерение текста и дискурса. Сборник научных статей* (с. 88–94). Издательство Санкт-Петербургского государственного экономического университета].
- Gibka, M. (2018). *Funkcje nazw własnych bohaterów w strukturze powieści. Ujęcie teoretyczne i jego praktyczne zastosowanie*. Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej.
- Gibka, M. (2019). *Literary onomastics. A theory*. Wydawnictwo Naukowe ArchaeGraph.
- Graf, M. (2015). *Literackie nie-nazywanie. Onomastykon polskiej prozy współczesnej*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Hejwowski, K. (2004). *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hejwowski, K. (2015). *Iluzja przekładu. Przekładoznawstwo w ujęciu konstruktywnym*. Wydawnictwo Naukowe Śląsk.
- Kiszka-Pytel, B. (2019). *Nazwy własne w najnowszej prozie polskiej – między idiolektem a problematyką współczesnej kultury*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Kosyl, C. (2005). Nazwy własne w literaturze pięknej. W: E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia* (wyd. 2) (s. 363–387). Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN.
- Krajewska, M. (2020). Transpozycja nazw własnych z punktu widzenia dydaktyki przekładu (w polsko-rosyjskiej parze językowej). *Roczniki Humanistyczne*, 68(10), 103–114. <https://doi.org/10.18290/rh206810-8>.
- Lewicki, R. (2000). *Obcość w odbiorze przekładu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Lewicki, R. (2017). *Zagadnienia lingwistyki przekładu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Napolitano, M. (2024). Methods of translating non-Russian proper nouns employed in Russian texts. *Translation Studies: Theory and Practice*, 4(1[7]), 109–116. <https://doi.org/10.46991/TSTP/2024.4.1.109>.
- Paronyan, A. (1965). *Izbrannoye*. Perv. Ya. Khachatryants i dr. Ayastan. [Паронян, А. (1965). *Избранное*. Перев. Я. Хачатрянц и др. Айастан].
- Paronyan, H. (1958). *Yerker*. Haypethrat [Պարոնյան, Հ. (1958). *Երկիր*. Հայպետհրատ].
- Pisowicz, A. (2014). *Gramatyka ormiańska (grabar – aszcharabar)*. Księgarnia Akademicka.
- Rachut, K. (2020). *Podmioty aktywności dyskursywnej wobec tworzenia i tłumaczenia onimów literackich. Analiza conceptualna polskiego i rosyjskiego przekładu sagi o Harrym Potterze*. Wydawnictwo Rys. [https://doi.org/10.48226/dwnuam.978-83-65483-96-6\\_2020.1](https://doi.org/10.48226/dwnuam.978-83-65483-96-6_2020.1).
- Rejter, A. (2016). *Nazwa własna wobec gatunku i dyskursu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Rejter, A. (2019). *Nazwy własne w kon/tekstach kultury*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Sarnowska-Giefing, I. (2007). Onomastyka literacka dziś – przełomy czy kontynuacje? W: A. Cieślakowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek (red.), *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze* (s. 559–572). Wydawnictwo PANDIT.
- Sharuryan, H. (2024). Ditarkumner Hakob Paronyani „K'aghak'avarut'yan vnasnery” novelashari angleren t'argmanut'yan veraberyal. *Hayagitakan handes*, 64(1), 124–140. <https://doi.org/10.24234/journalforarmenianstudies.v1i64.90>. [Շարուրյան, Հ. (2024). Դիտարկումներ Հակոբ Պարոնյանի «Քաղաքավարության վնասները» նովելաշարի անգլերեն թարգմանության վերաբերյալ. Հայագիտական հանդես, 64(1), 124–140. <https://doi.org/10.24234/journalforarmenianstudies.v1i64.90>].

- Stanaszek, M. (2025). Krzysztofa Hejwowskiego klasyfikacja technik tłumaczenia elementów kulturowych – próba uściślenia w oparciu o inne klasyfikacje i badania własne. *Między Oryginałem a Przekładem*, 70(4), 15–55. <https://doi.org/10.12797/MOaP.31.2025.70.01>.
- Suprun, V.I. (2022). Perevod v onomastike: zavisimost' vybora peredachi (transkriptsii) ili perevoda ot yaderno-periferiynoy otnesennosti onima. W: N.A. Kichikova, V.I. Suprun (red.), *Onomastika Povolzh'ya. Materialy XX Mezhdunarodnoy nauchnoy konferentsii* (s. 35–41). Printterra-Dizayn [Супрун, В.И. (2022). Перевод в ономастике: зависимость выбора передачи (транскрипции) или перевода от ядерно-периферийной отнесенности онима. В: Н.А. Кичикова, В.И. Супрун (ред.), *Ономастика Поволжья. Материалы XX Международной научной конференции* (с. 35–41). ПринтТерра-Дизайн].
- Szczęsny, A. (2011). Embarras de choix – nazwy własne jako odwieczny problem w dydaktyce tłumaczenia pisemnego. Między normą a uzusem (na przykładzie tekstów polskich i rosyjskich). *Rocznik Przekładoznawczy*, 6, 193–213. <https://doi.org/10.12775/RP.2011.014>.
- Wilkoń, A. (1970). *Nazewnictwo w utworach Stefana Żeromskiego*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Wolnicz-Pawłowska, E. (2014). Nazwy własne w przekładzie. Zarys problematyki. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, 27, 201–214. <https://doi.org/10.14746/psj.2014.XXVII.17>.
- Yermolovich, D.I. (2001). *Imena sobstvennyye na styke yazykov i kul'tur. Zaimstvovaniye i peredacha imen sobstvennykh s tochki zreniya lingvistiki i teorii perevoda*. R. Valent [Ермолович, Д.И. (2001). *Имена собственные на стыке языков и культур. Заимствование и передача имен собственных с точки зрения лингвистики и теории перевода*. Р. Валент].
- Yermolovich, D.I. (2005). *Imena sobstvennyye. Teoriya i praktika mezh'yazykovoy peredachi*. R. Valent [Ермолович, Д.И. (2005). *Имена собственные. Теория и практика межъязыковой передачи*. Р. Валент].